

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

TEISĖS FAKULTETAS

Vaiva Vaivuckienė

**AR PAGRĮSTAI RIBOJAMA VEDYBŲ SUTARTIES ŠALIŲ LAISVĖ KEISTI TURTO
TEISINĮ REŽIMĄ (CK 3.105 STR. 2 D. PAGRINDU)?**

Magistro baigiamasis darbas

Teisės vientisųjų studijų programa, valstybinis kodas 60101S103

Vadovas (-ė) dr. Jurgita Spaičienė

(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė)

_____ (Parašas)

_____ (Data)

Apginta doc. dr. Julija Kiršienė

(Fakulteto dekanas)

_____ (Parašas)

_____ (Data)

Kaunas, 2009

TURINYS

Santrauka.....	3
Summary.....	4
Įvadas.....	6
1. Vedybų sutarties samprata Lietuvos Statutuose ir Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse.....	9
1.1 Įkraičio sutartis Lietuvos Statutuose.....	9
1.2 Vedybų sutarties institutas Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse.....	10
2. Vedybų sutarties turinys.....	13
2.1 Sutuoktinių turto teisiniai režimai.....	13
2.2 Vedybų sutarties negaliojimo sąlygos keisti turto teisinį režimą analizė.....	14
2.3 Sutuoktinių turto teisinio režimo keitimas vedybų sutartyje užsienio šalių teisės aktuose.....	23
3. Sutarties šalių laisvės ribojimas vedybų sutartyje.....	25
Išvados.....	28
Literatūra.....	30

SANTRAUKA

Vedybų sutartyje sutuoktiniai susitarimu gali nusistatyti savo turtines teises ir pareigas santuokos metu, taip pat ją nutraukus, ar gyvenant skyrium. Įgyvendinant bendrąją sutarties laisvės principą, sutuoktinių susitarimas turi būti išreikštas laisvanoriškumu, bendra valia ir grindžiamas šalių lygybe.

Sudarydami vedybų sutartį, sutuoktiniai turi teisę savo nuožiūra nustatyti turto teisinį režimą. Tačiau dėl tokios nuostatos gali kilti įvairių nesusipratimų, kadangi susidaro nuomonė, jog sutuoktiniai visiškai laisvai savo nuožiūra gali nusistatyti turto teisinį režimą visam savo turtui. Civilinio kodekso normos, reglamentuojančios pagal sutartį nustatytą sutuoktinių turto teisinį režimą, pakankamai nėra aiškios ir suprantamos. Dėl to ateityje sutuoktiniams gali kilti ne itin teigiamos pasekmės, o taip pat galimi ir piktnaudžiavimo tokiais sudarytomis vedybų sutartimis atvejai, kuomet gali būti pažeisti ne tik sutuoktinių, bet ir trečiųjų asmenų interesai.

Naujojo Civilinio kodekso šeimos teisės normos, nors ir suteikia pakankamai plačias teises sutuoktiniams sureguliuoti tarpusavio turtinius santykius, tačiau nustato ir apribojimus. Viena iš negaliojančių vedybų sutarties sąlygų, kuri ir bus nagrinėjama šiame darbe, keičianti turto, kuris yra vieno sutuoktinio asmeninė arba jų bendroji jungtinė nuosavybė, teisinį režimą (Civilinio kodekso 3.88 ir 3.89 straipsniai), jeigu sutuoktiniai yra pasirinkę turto bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą.

Šio darbo tikslas – išanalizuoti, ar pagrįstai ribojama vedybų sutarties šalių laisvė keisti sutuoktinių turto teisinį režimą Civilinio kodekso 3.105 straipsnio 2 punkto pagrindu.

SUMMARY

Matrimonial property regime is a statutory property regime (joint ownership), and the spouses under a contract (prenuptial and postnuptial) legal regime.

Is asserts, that the marriage contract is a new institute in the Family Law of the new Lithuanian Civil Code. But this marriage contract was found still in the Second and the Third Statutes of Lithuania. Only this marriage contract was named as dowry contract.

Marriage contract is agreement between spouses, which sets the matrimonial property rights and duties, in a marriage time, also after dissolution of marriage or live apart.

As other civil legal contracts, the marriage contract must satisfy the requirements of the Civil Code of Lithuania. Only latter contract is different from the other civil legal commercial contracts, because of the contents of the contract specificity. An object of the marriage contract is the property.

Marriage contract is very important to the spouses and also to their creditors. The spouses must conclude this contract freely, in the goodwill and grounded parties equality.

In the marriage contract an urgent and important condition is agreement about property legal regime. One of the basic purpose, to make the marriage contract to the spouses, is a will legally keep from the material damages at the divorce or ending general live, and also from the sharing of the property in the complicated trial.

The spouses in the marriage contract have to entitle to provide that their assets are the personal property or joint ownership or joint partial property. If the spouses chose the joint property, they will create a so-called full community property regime. Consequently, the assets acquired in marriage the spouses, as well as before the conclusion of the marriage assets, becomes the common property of the joint.

The legal regulations of the Family Law in the Lithuanian Civil Code regulate that the spouses, in the marriage contract, have right one's own discretion to set property legal regime. It is seems that spouses can absolutely freely to set desirable property legal regime.

An article 3.105 in the Lithuanian Civil Code defines conditions, which make marriage contract invalidity. The second point of aforesaid article defines, that an invalidity condition is when changes property, which is one of the spouses personal or both of the spouses joint property, legal regime (the articles 3.88 and 3.89 in the Lithuanian Civil Code), if the spouses have choose joint property legal

regime. It means that, if made use of joint property legal regime, the spouses must admit it, how it is defined according to the law, and namely to the 3.88 – 3.89 articles of the Lithuanian Civil Code, and can not change its essence. An article 3.88 of Civil Code provides, what is joint property of the spouses and an article 3.89 provides, what is personal property of the spouses. For example, the spouses can not agree, that an intellectual and industrial property will be kept as the joint property, because an article 3.89 of the Civil Code defines, that it is the personal property of the spouse. On the other hand, the spouses must not indicate in the marriage contract, that they would apply joint property legal regime, and they can choose alternative legal regime to the all or to the part of the property (personal or joint partial property).

There is no legal practice about the matrimonial property legal regime, so it is the matter in controversy.

The legal regulations in the Civil Codes of the other countries specify, that if the matrimonial make the marriage contract and there is their creditors, but they are not warn about contract or change of the contract, so it is not compulsory to the matrimonial creditors.

So, if the spouses intend to change the legal property regime, they must take into consideration all the circumstances. They must consider to each other interests, also the creditors of the spouses.

The restriction of the parties freedom of the marriage contract to change of property legal regime is based, as the spouses of a marriage contract consists mostly to protect their assets from creditors. In this way, there may be abuse in a marriage contract in which the spouses, while being committed to a third party - creditor, by changing the contract of marriage property legal regime, damaged the interests of creditors, but also not implemented the principle of legitimate expectations. Said the limitation is not considered fully reliable, if there is no obligation to creditors of the spouses and between spouses is not a dispute over property. The marriage contract, which is a property contract, change can only spouses themselves, because they are the property and other proprietary rights of subjects, therefore, can only dispose of property the spouses.

So it is very important to clarify what legal regulations of the institute of the marriage contract of the Lithuanian Civil Code mean, therefore, to avoid the negative consequences.

IVADAS

Naujojo Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso trečiosios knygos „Šeimos teisė“ III dalyje “Sutuoktinių turtinės teisės ir pareigos” VI skyriuje skirtos teisės normos sutuoktinių turto teisinio režimui reguliuoti. Sutuooktinių turto teisinis režimas yra skiriamas įstatymų nustatytas turto teisinis režimas (bendroji jungtinė nuosavybė) ir sutuoktinių pagal sutartis (ikivedybinę ir povedybinę) teisinis režimas. Ankstesnis Lietuvos Respublikos Santuokos ir Šeimos kodeksas sutuoktinių turtinius santykius reglamentavo pakankamai siaurai ir apie sutuoktinių turto teisinį režimą iš vis nebuvo minėta. Turtinių santykių išaiškinimas ir jų apibrėžtumas siekiant, kad būtų apsaugoti pačių sutuoktinių ir trečiųjų asmenų teisėti interesai, įtakojo turtinių santykių teisinį reglamentavimą.

Kaip minėta, šalia ilgą laiką veikusio įstatymu nustatyto sutuoktinių turto teisinio režimo, buvo įvestas vedybų sutarčių institutas, kuris pakeitė sutuoktinių turto teisinį režimą ir suteikė galimybę išvengti turtinių sutuoktinių santykių reguliavimo įstatymo normomis. Vadinasi, sudaryti vedybų sutartį yra ketinančių tuoktis asmenų ar sutuoktinių teisė, bet ne pareiga.

Sutuoktiniai vedybų sutartimi nustatydami tam tikrus teisių įgyvendinimo ribojimus, juos gali nustatyti tik dėl jų turtinių teisių, o ne asmeninių neturtinių teisių įgyvendinimo. Sutuooktiniai vedybų sutartyje negali nustatyti savo asmeninių neturtinių teisių ar jų įgyvendinimo ribojimų.

Vedybų sutarties sudarymas tampa vis aktualesnis, kadangi tokiu būdu sutuooktiniai gali išvengti daugybės nemalonių turtinių ginčų skyrybų atveju. Be to, vedybinių susitarimų turėtų dar padaugėti, kadangi nuolat didėja galimybių įgyti turtą kreditų pagalba.

Vedybų sutartį tvirtina notaras, kuris kontroliuoja vedybų sutarčių teisėtumą, tokiu būdu užtikrinami tiek pačių sutuoktinių, tiek trečiųjų asmenų (ypač kreditorių) interesai.

Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 3.83 straipsnis suteikia sutuooktiniams, sudarant vedybų sutartį, teisę savo nuožiūra nustatyti savo turto teisinį režimą. Sutuooktiniai gali pasirinkti vieną iš trijų turto teisinių režimų arba mišrų turto teisinį režimą tiek visam, tiek tam tikrai turto daliai. Sutuooktiniams leidžiama vedybų sutartyje nustatyti tiek esamo, tiek būsimo turto teisinį režimą. Taip pat vedybų sutartyje gali numatyti abipuses teises ir pareigas, kurios susijusios su turto tvarkymu, tarpusavio ir vaikų išlaikymu, šeimos reikmių tenkinimu.

Vedybų sutarties šalių laisvę nustatyti turinį riboja ne tik imperatyvios teisės normos, bet ir moralės principai bei viešoji tvarka. Be bendrųjų vedybų sutarties negaliojimo pagrindų, Civilinio kodekso normos numato taip pat ir specifinius negaliojimo pagrindus.

Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 3.105 straipsnyje išvardintos konkrečios negaliojančios vedybų sutarties sąlygos, tarp kurių yra paminėta šio straipsnio 2 dalyje, jog negalioja sąlyga, kuri keičia turto, kuris yra vieno sutuoktinio asmeninė arba jų bendroji jungtinė nuosavybė, jeigu sutuoktiniai yra pasirinkę turto bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą. Vadinasi, jei sutuoktiniai pasirinko bendrosios jungtinės nuosavybės turto teisinį režimą, t.y. visiško bendrumo turto teisinį režimą, tai nereiškia, kad asmeninė sutuoktinių nuosavybė gali būti pripažįstama bendrąja sutuoktinių jungtine nuosavybe. Lietuvos Respublikos Civilinis kodekso normos nustato, kokia nuosavybė yra pripažįstama asmenine sutuoktinių nuosavybe ir kokia bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe.

Tikėtina, jog pagrindinis vedybų sutarties tikslas yra nustatyti sutuoktinių turto teisinį režimą. Tačiau sutuoktiniams taip pat suteikiama teisė susitarti dėl teisių ir pareigų, susijusių su turto tvarkymu, tarpusavio išlaikymu, dalyvavimu tenkinant šeimos reikmes ir turint išlaidų, taip pat turto padalijimo tvarką, kuomet santuoka nutraukiama, o taip pat ir kitus klausimus, susijusius su sutuoktinių tarpusavio santykiais. Sutuoktinių turtiniai santykiai taip pat gali būti susiję su įsipareigojimais tretiesiems asmenims, todėl pastariesiems sutuoktinių turto teisinio režimo keitimo klausimas yra itin svarbus. Kadangi teismų praktikos nėra, ši nuostata yra diskutuotina. Keliamas klausimas, ar ši sąlyga gali būti laikoma absoliučia? Jei ši vedybų sutarties negaliojimo sąlyga būtų laikoma absoliučia, vedybų sutartis visiškai netektų prasmės, nes nebūtų galima pakeisti įstatymo nustatyto turto teisinio režimo. Vadinasi, ji taikoma tik tuo atveju, jei sutuoktiniai sudaro vedybų sutartį, tačiau pasirenka tokį pat režimą, kokį numato įstatymas. Kaip reiktų taikyti šią nuostatą, jeigu sutuoktiniai tik tam tikrai turto daliai pasirenka bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą, jau reiktų analizuoti kiekvienu konkrečiu atveju.

Civilinio kodekso 3.105 straipsnio 2 dalies nuostata nėra skirta vien kreditorių apsaugai, nes bet kokių atveju tokia vedybų sutarties sąlyga yra negaliojanti. Šios nuostatos ribojimas yra pakankamai netikslus.

Šio darbo tikslas - išanalizuoti, ar pagrįstai ribojama vedybų sutarties šalių laisvė keisti sutuoktinių turto, kuris yra vieno sutuoktinio asmeninė arba jų bendroji jungtinė nuosavybė, teisinį režimą (Civilinio kodekso 3.88 ir 3.89 straipsniai), jeigu sutuoktiniai yra pasirinkę bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą. Šiam tikslui pasiekti nustatomi tolesni uždaviniai:

1. Išnagrinėti vedybų sutarties reglamentavimą teisės aktuose.
2. Išanalizuoti sutuoktinių turto teisinio režimo keitimo galimybes vedybų sutartyje.
3. Išanalizuoti sutarties šalių laisvės ribojimo vedybų sutartyje pagrįstumą.

Keliama hipotezė, kad pagrįstai ribojama šalių laisvė keisti sutuoktinių turto teisinį režimą Civilinio kodekso 3.105 straipsnio 2 punkto pagrindu.

Darbe naudojami metodai:

- sisteminis teisės normų analizės metodas, kuris padės atskleisti įstatyminių normų sąveiką;
- lyginamasis metodas, kuris bus naudojamas analizuojant įstatyminio reglamentavimo kaitą bei užsienio šalių patirtį;
- aprašomasis metodas – surinktų duomenų, Lietuvos Respublikos ir kitų šalių įstatymų, taip pat literatūros analizė;
- istorinis metodas, kuriuo bus analizuojami skirtingo istorinio laikotarpio teisės šaltiniai.

1. VEDYBŲ SUTARTIES SAMPRATA LIETUVOS STATUTUOSE IR LIETUVOS RESPUBLIKOS CIVILINIAME KODEKSE

1.1 Įkraičio sutartis Lietuvos Statutuose

Nors teigiama, kad vedybų sutarčių institutas yra naujas, tačiau pastarojo ištakos jau minėtos Lietuvos Statutuose kaip įkraičio sutartis.

Antrajame Lietuvos Statute buvo galutinai sureguliuotas įkraičio institutas, kurio samprata galiojo per visą Lietuvos statutų galiojimo laiką.

Įkraičio sąvoką, kaip ji buvo suprantama Antrajame ir Trečiajame Lietuvos Statutuose, galima būtų nusakyti taip: įkraičio sutartis - tai santuokinis turtinis susitarimas nuotakos naudai, kuriuo remdamiesi nuotakos globėjai po santuokos perduoda žmonos kraitį vyrui valdyti ir naudotis, o vyras užrašo žmonai savo turto dalį, tolygią kraičio vertei, bet ne daugiau kaip vieną trečdalį savo turto, tuo patvirtindamas šio sutuoktinių turto išėmimą iš turtinių santykių apyvartos kaip santuokos garantą. Įkraičio sutartį buvo galima patvirtinti ir po santuokos.¹

Antrajame ir Trečiajame Lietuvos Statutuose buvo reikalaujama, kad asmenys, išleidžiantys nuotaką už vyro, tikrintų, ar įkraičio užrašas atitinka turtinius ir procesinius reikalavimus, taip pat buvo nurodyta, kad normų reikalavimų pažeidimai įkraičio užrašą daro negaliojantį.²

Įkraitintas žmonos kraitis, nepriklausomai nuo turto rūšies, likdavo jos nuosavybė, o įkraitis - vyro nuosavybė kol jis gyvas, tačiau jo teisės į įkraitį buvo apribotos. Vyras buvo laikomas kraičio ir įkraičio valdytoju. Jis naudojosi iš šio turto gaunamu prieaugiu ir pajamomis, nepriklausomai nuo to, kurio iš sutuoktinių pastangomis turtas buvo padaugintas. Žinoma, tai nelietė atsineštų brangenybių. Po vyro mirties įkraitis, kaip jau sunaudoto - nusidėvėjusio ar sunykusio turto garantas, pereidavo žmonos nuosavybėn. Ji tapdavo turto valdytoja ir iš jo gaunamų pajamų savininke.

Vyrui valdyti kraitį ir įkraitį buvo numatyti suvaržymai. Jo padaryti įsiskolinimai ar žala negalėjo būti išieškomi iš šio turto be žmonos sutikimo, nes viešpatavo bendra nuostata, jog kiekvienas

¹ Andriulis V. Lietuvos statutų (1529, 1566, 1588 m.) šeimos teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. P. 104, 105.

² Ten pat. P. 110.

turėjo atsakyti už savo veiksmus, ir kitas už juos neprivalėjo kentėti. Žmona sutikimą šį turtą panaudoti vyro išskolinimams padengti galėjo pareikšti tik teisme ir tik asmeniškai. Tačiau už žmonos skolas, turtinius įsipareigojimus, padarytą žalą ieškinys galėjo būti nukreiptas ne tik į kraitį, bet ir į įkraitį. Šiuo atveju vyro sutikimas nebuvo reikalingas. Žinoma, atlyginti iš šio turto buvo galima tik tuomet, kai žmona kito turto neturėjo arba jos atskiro turto neužteko. Čia iš dalies galėjo slypėti motyvai, skatinusieji vyrus sudaryti įkraičio sutartis, nes ūkio bankroto atveju kreditoriai negalėjo reikšti pretenzijų į tą jų turto dalį, kuri buvo užrašyta kaip įkraitis.

Įkraičio sutartis įteisindavo sutuoktinių turto atskirumą. Tai tapdavo ypač svarbu vienam iš sutuoktinių mirus.³

Kraičio ir įkraičio dalis, sutuoktiniams bendrai tvarkant ūkį, didėti negalėjo, nes iš jo gautos pajamos atitekdavo turto valdytojui, t. y. vyrui.⁴

Pažymėtina, kad visi teismo sprendimai, priimti svarstant sutuoktinių turtinius ginčus, privalomą galią turėjo tik tada, kai to reikalavo vienas iš sutuoktinių. Kitais atvejais sutuoktinių tarpusavio susitarimu teismo sprendimas galėjo būti keičiamas, didinant ar mažinant teismo numatytus turtinius atsiskaitymus arba visiškai atsisakant abipusių pretenzijų. Šioje srityje buvo laikomasi bendro civilinių santykių principo, kad kiekvienas savo valia arba bendru susitarimu, kiek leido luominė priklausomybė, turi teisę disponuoti savo turtu.⁵

1.2 Vedybų sutarties institutas Lietuvos Respublikos Civiliniame kodekse

Vedybų sutartis yra sutuoktinių susitarimas, nustatantis jų turtines teises ir pareigas santuokos metu, taip pat po santuokos nutraukimo ar gyvenant skyrium (separacija).⁶

Vedybų sutartis priskirta prie civilinių sutarčių, todėl joms taikomos bendrosios sutarčių teisės nuostatos, sutarčių sudarymo ir aiškinimo taisyklės, sutarčių formos ir turinio reikalavimai, bendrieji sandorių negaliojimo pagrindai ir kitos teisės normos, taikytinos civilinėms sutartims, tiek, kiek kitaip nenumatyta Civilinio kodekso trečiojoje knygoje. Vis dėl to vedybų sutartis turi daug specifinių požymių, susijusių su jos objektais, dalyku, turinio ir formos reikalavimais, kurie skiria ją nuo kitų civilinių sutarčių.

³ Andriulis V. Lietuvos statutų (1529, 1566, 1588 m.) šeimos teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2003. P. 111.

⁴ Ten pat. P. 117.

⁵ Ten pat. P. 118.

⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2002. P. 171-218.

Vedybų sutartį gali sudaryti specialūs subjektai - sutuoktiniai arba asmenys, ketinantys sudaryti santuoką. "Galimybė sudaryti vedybų sutartį glaudžiai susijusi su gebėjimu sudaryti santuoką, todėl vedybų sutartis gali būti sudaryta tik tarp veiksnų asmenų, sulaukusių santuokinio amžiaus". Civilinis kodeksas numato, kad santuoką leidžiama sudaryti nuo 18 metų, tačiau teismas šį amžių gali sumažinti. Taip pat numatytas atvejis, kai sutuoktinis, kuris teismo sprendimu pripažintas ribotai veiksniu, gali sudaryti minėtą sutartį, tačiau būtinai turi būti rašytinis jo rūpintojo sutikimas arba sutuoktinio prašymu teismo leidimas.

Vedybų sutartis gali būti sudaryta tiek iki santuokos registracijos, tiek po jos. Pagal šį kriterijų vedybų sutartys gali būti skirstomos į ikivedybines ir povedybines.

Vedybų sutartis turi būti sudaryta rašytine forma, patvirtinta notaro. Notarai privalo išaiškinti atliekamų notarinių veiksmų prasmę ir pasekmes asmenims, kurie nori juos atlikti. Tik įregistruota Vedybų sutarčių registre ji gali būti panaudota prieš trečiuosius asmenis. Vedybų sutarčių registrą tvarko hipotekos įstaigos šio registro nuostatų nustatyta tvarka.

Sutuoktinių bendru sutarimu vedybų sutartis gali būti pakeista ar nutraukta bet kuriuo metu tokia pačia forma, kokia yra nustatyta jai sudaryti. Jei vienas sutuoktinis reikalauja pakeisti ar nutraukti vedybų sutartį, tai galima tik teismo sprendimu.

Civilinio kodekso 3.103 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta, kad keisti vedybų sutartį galima tik teismo leidimu ir pakeitimai neturi grįžtamosios galios. Šalys nustato ir keičia turtinius santykius savo nuožiūra, ir, jeigu nėra ginčo, visiškai nereikalingas ir teismo sprendimas. Jei tarp sutuoktinių iš tikrųjų kyla ginčas dėl sutarties, teisės normų yra nustatyta, kad šalys gali kreiptis į teismą. Trečiųjų asmenų – kreditorių - interesai taip pat apsaugomi, kadangi pati sutartis ir jos pakeitimai nustatyta tvarka įregistruojami. Sutuoktiniai visiškai disponuoja savo turtu ir teisėmis, ir pašalinis asmuo – kreditorius - kištis į šiuos santykius neturi jokios teisės.⁷

Sudarę santuoką, vyras ir moteris įgyja specifinį teisinį statusą, t. y. tampa sutuoktiniais, kartu atitinkamas asmenines neturtines ir turtines teises ir pareigas, numatytas Civilinio kodekso trečiojoje knygoje. Vedybų sutarties dalykas yra turtiniai sutuoktinių tarpusavio santykiai. Susitarimas dėl asmeninio pobūdžio santykių ar dėl kitų asmenų turtinių santykių laikomas negaliojančiu.

Vedybų sutarties turinį sudaro šalių, t. y. sutuoktinių ar būsimų sutuoktinių, susitarimo sąlygos dėl esamo, būsimos turto ir turtinių teisių įgijimo, jų turėjimo ir įgyvendinimo, kai kurių tarpusavio turtinių prievolių. Būtina pažymėti, kad aktualiausias ir svarbiausias sąlygos, be abejo, yra sąlygos dėl turto teisinio režimo.

⁷ Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. Vilnius : Justitia, 2006. P. 170.

Civilinio kodekso 3.105 straipsnyje yra numatytos negaliojančio vedybų sutarties sąlygos. Be šių sąlygų sutuoktinio reikalavimu teismas vedybų sutartį gali pripažinti visiškai negaliojančia, jeigu sutartis iš esmės pažeidžia sutuoktinių lygiateisiškumo principą ir vienam iš sutuoktinių yra labai nepalanki. Taip pat dėl vedybų sutarties pripažinimo negaliojančia gali kreiptis ir vieno ar abiejų sutuoktinių kreditoriai dėl fiktyvumo.

Vedybų sutartis baigiasi nutraukus santuoką ar sutuoktiniams pradėjus gyventi skyrium. Tačiau kai kurios prievolės išlieka ir po vedybų sutarties pabaigos, tokios kaip tarpusavio išlaikymas ir kt. Sutuoktinių susitarimą dėl teisių ir pareigų vedybų sutartyje gali riboti ne tik tam tikras terminas, bet taip pat gali riboti ir tam tikros sąlygos.

2. VEDYBŲ SUTARTIES TURINYS

2.1 Sutuoktinių turto teisiniai režimai

Tai, kad teisinis režimas, ypač turtinių šeimos santykių, yra labai svarbus, suformulavo rusų mokslininkas V. Senčiščevas. Pasak jo, teisinis režimas, kaip teisinių taisyklių sistema, nustato objektyvios tikrovės tiriamojo reiškimo, kaip civilinių teisių objekto, padėtį ir toje ar kitoje įstatymų sistemoje per visą visumą taisyklių ir normų, nustatančių nagrinėjamo objekto teisinį egzistavimą, atskleidžia jo statiką ir dinamiką.

Minėtas apibrėžimas, taikant jį sutuoktinių turtiniam režimui, tuo labiau nustatytam vedybų sutartimi, leidžia suvokti, kad civilinių (šeimos) santykių objektai yra įvairiausi daiktai bei kitas turtas ir labai sudėtingi santykiai dėl jų, kuriuos reglamentuoja daugybė normų ir taisyklių. Vedybinių turtinių santykių reglamentavimo režimui pagal sutartį skiriamas tik antraeilis vaidmuo, ir tai aiškiai nustato Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Šio įstatymo 24 straipsnio 1 dalis nustato, kad Civilinio kodekso 3.83, 3.101 - 3.108 straipsnių normos dėl sutuoktinių turto pagal sutartį nustatyto teisinio režimo taikomos nuo vedybų sutarčių registro veiklos pradžios.⁸ Taip pat minėto įstatymo straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata, kad iki Civilinio kodekso įsigaliojimo sutuoktinių įgyto turto teisinis režimas negali būti pakeistas vedybų sutartimi.

Kaip jau buvo minėta, kad vedybų sutartyje aktualiausios ir svarbiausios sąlygos yra dėl turto teisinio režimo.

Nustatytas sutuoktinių turto teisinis režimas skiriamas pagal įstatymus ir pagal sutartis. Pastarąjį sutuoktiniai gali pasirinkti sudarydami vedybų sutartį. Šitaip bendrasis sutarties laisvės principas įgyvendinamas šeimos teisėje. Jeigu sutuoktiniai nėra sudarę vedybų sutarties, jų turtui taikomas įstatymų nustatytas turto teisinis režimas. Įstatymų nustatytas sutuoktinių turto teisinis režimas reiškia, kad turtas, sutuoktinių įgytas po santuokos sudarymo, yra jų bendroji jungtinė nuosavybė. Sutuoktiniai, sudarydami vedybų sutartį, turi teisę savo nuožiūra nustatyti savo turto teisinį režimą. Vedybų sutarties sąlygos, prieštaraujančios imperatyvioms įstatymų normoms, gerai moralei arba viešajai tvarkai, yra niekinės ir negalioja.

Sutuoktiniai turi teisę vedybų sutartyje numatyti, kad turtas, įgytas tiek iki santuokos, tiek gyvenant susituokus, yra kiekvieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė arba kad jų turtas, kiekvieno sutuoktinio įgytas iki santuokos ir esantis jų asmeninė nuosavybė, po santuokos įregistravimo tampa jų

⁸ Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. Vilnius : Justitia, 2006. P. 164.

bendroji jungtinė nuosavybė arba kad turtas, įgytas susituokus, yra jų bendroji dalinė sutuoktinių nuosavybė. Sutuoktiniai vedybų sutartyje gali nustatyti kad viena iš išvardintų turto teisinio režimo rūšių bus taikoma visam turtui arba tik tam tikrai turto daliai ar tik konkrečioms daiktams. Turto teisinis režimas gali būti taikomas tiek esamam, tiek būsimam turtui. Vedybų sutartyje sutuoktiniai gali nustatyti teises ir pareigas, susijusias su turto tvarkymu, tarpusavio išlaikymu, dalyvavimu tenkinant šeimos reikmes ir darant išlaidas, taip pat turto padalijimo būdą ir tvarką, jei santuoka nutraukiama, bei kitus klausimus, susijusius su sutuoktinių tarpusavio turtiniais santykiais. Vedybų sutartyje numatytas sutuoktinių teises ir pareigas gali riboti tam tikras terminas, arba pareigų ir teisių atsiradimas ar pabaiga gali būti siejami su sutartyje numatytos sąlygos įvykdymu ar neįvykdymu.

2.2 Vedybų sutarties negaliojimo sąlygos keisti sutuoktinių turto teisinį režimą analizė

Civilinio kodekso normos, reglamentuojančios šeimos teisę, suteikia sutuoktiniams gana plačias teises reguliuojant tarpusavio turtinius santykius, tačiau numato ir tam tikrus apribojimus, t. y. konkrečias negaliojančias vedybų sutarties sąlygas. Įstatymų leidėjas 3.105 straipsnyje konkrečiai išvardina visas devynias sąlygas, kurios, nors, ir būdamos įrašytos vedybų sutartyje, laikomos negaliojančiomis: prieštarauja imperatyvioms įstatymų normoms, gerai moralei arba viešajai tvarkai; keičia turto, kuris yra vieno sutuoktinio asmeninė arba abiejų sutuoktinių bendroji jungtinė nuosavybė, teisinį režimą, jeigu sutuoktiniai yra pasirinkę bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą; riboja sutuoktinių teisingumą ar veiksmumą; reglamentuoja sutuoktinių asmeninius neturtinius santykius; nustato ar keičia sutuoktinių asmenines teises ir pareigas jų vaikams; riboja ar atima iš sutuoktinio (sutuoktinių) teisę į išlaikymą; riboja ar atima sutuoktinio (sutuoktinių) teisę kreiptis į teismą; keičia turto paveldėjimą ir sąlygas.⁹ Šis sąrašas yra baigtinis.

Daugiausia diskusijų kelia Civilinio kodekso 3.105 straipsnio 2 punkto nuostata, kad negalioja vedybų sutarties sąlygos, kurios keičia turto, kuris yra vieno sutuoktinio asmeninė arba jų bendroji jungtinė nuosavybė, teisinį režimą, jeigu sutuoktiniai yra pasirinkę turto bendrosios jungtinės nuosavybės režimą. Ši nuostata, reiškia, kad jeigu sutuoktiniai vedybų sutartyje pasirenka bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą, jie negali pakeisti Civilinio kodekso 3.88 ir 3.89 straipsnių nuostatų. Pavyzdžiui, jie negali nustatyti, kad jų asmeninio naudojimo daiktai (avalynė, drabužiai,

⁹ Kudinavičiūtė, I. Sutuoktinių, sugyventinių ir gyvenant skyrium turto teisinis režimas pagal sutartis. Vilnius: Justitia, 2001, Nr. 6. P. 20-22. Justitia, 2002, Nr. 1-2. P. 11-15.

profesinės veiklos įrankiai) yra bendroji jungtinė nuosavybė.¹⁰ Bendrosios jungtinės nuosavybės teisinis režimas yra nustatytas įstatymo ir turi likti toks, koks yra nustatytas. Žinoma, galima jo nepasirinkti, bet jį pasirinkus, daryti savo nuožiūra kokių nors keitimų neleidžiama. Žinoma, sutuoktiniams neuždrausta savitarpio susitarimu atsisakyti šio režimo ir sudaryti vedybų sutartį, kurioje tik dalies turto, pavyzdžiui, nekilnojamo turto, būtų nustatytas teisinis režimas, šio turto atžvilgiu laikantis visų įstatymo įtvirtintų normų, o kito turto nustatyti, pavyzdžiui, dalinės ir asmeninės nuosavybės teisės teisinis režimas, bet galima ateityje apskritai nepasirinkti bendrosios nuosavybės režimo.¹¹

Pagal šią sąlygą, nustatytą 3.105 straipsnio 2 punkte, sutuoktiniai neturėtų būti sudarę vedybų sutarties, o pasirinkę įstatymų nustatytą sutuoktinių turto teisinį režimą. „Šeimos teisės“ 3.87 straipsnyje yra nustatyta tokio teisinio režimo sąvoka. Pagal ją įstatymų nustatytas sutuoktinių turto teisinis režimas reiškia, kad turtas, sutuoktinių įgytas po santuokos sudarymo, yra jų bendroji jungtinė nuosavybė. O 3.88 straipsnyje nustatoma šio turto sudėtis ir reglamentuojami atvejai, kada turtas gali būti laikomas bendrąja jungtine nuosavybe tais atvejais, kai turtas yra įregistruotas tik vieno sutuoktinio vardu (3.88 straipsnio 2, 3 ir 4 punktai). Atskirai „Šeimos teisėje“ reglamentuojama sutuoktinių asmeninė nuosavybė ir jos pripažinimo bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe atvejai. Todėl, jeigu sutuoktiniai yra pasirinkę bendrąją jungtinę nuosavybę, tai jie negali sudaryti jokios vedybų sutarties, kol įstatymų nustatytas sutuoktinių turto teisinis režimas nebus pasibaigęs, o pagal 3.100 straipsnio 7 punktą tik tuo atveju, kai sutuoktiniai savitarpio susitarimu atsisakys įstatymų nustatyto teisinio režimo ir sudarys vedybų sutartį. Pagal 3.104 straipsnio nuostatas jie galėtų sudaryti vieną iš trijų sutarčių:

- ✓ kad visas turtas, įgytas tiek iki santuokos, tiek santuokos metu, yra kiekvieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė;
- ✓ kad turtas, įgytas iki santuokos ir esantis asmenine nuosavybe, po santuokos registravimo taptų jų bendrąja jungtine nuosavybe;
- ✓ kad turtas, įgytas susituokus, tampa jų bendrąja daline nuosavybe.

Pagal pirmąją vedybų sutartį būtų reguliuojamas visas sutuoktinių turtas: tiek įgytas iki santuokos, tiek įgytas santuokos metu. Antroji vedybų sutartis reguliuotų tik turtą, įgytą iki santuokos, kuris po santuokos registravimo taptų bendrąja sutuoktinių nuosavybe. Tačiau sutartis nereguliuoja turto, įgyto santuokos metu. Manytina, kad šiam turtui, nors sutuoktiniai ir būtų pasirinkę vedybų sutartį dėl iki santuokos įgytos asmeninės nuosavybės, turėtų būti taikomas įstatymų nustatytas sutuoktinių turto teisinis režimas. Trečioji vedybų sutarties rūšis reguliuoja tik turtą, įgytą susituokus. Todėl šia sutartimi

¹⁰ www.notarai.lt/dokumentai/Notariatas%20Nr3.pdf.

¹¹ Vitkevičius P. S. Šeimos narių turiniai teisiniai santykiai. Vilnius: Justitia, 2006. P. 180.

nesureguliuotai sutuoktinių asmeninei nuosavybei turėtų būti taikomas (pasirinktas ar nepasirinktas) įstatymų nustatytas asmeninio turto teisinis režimas. Šią išvadą patvirtintų ir 3.104 straipsnio 2 dalies analizė. Joje nustatyta, kad sutuoktiniai gali sudaryti vieną iš numatytų turto režimo tiek visam turtui (asmeninei ir bendrai nuosavybei), tiek tam tikrai jo daliai ar tik konkrečioms daiktams.¹²

Nevisiškai tikslus yra bendrosios jungtinės nuosavybės suformulavimas, kuriuo iš esmės numatytas absoliučios bendrosios jungtinės nuosavybės principas. Tačiau tokio principo negali būti, nes juk abu sutuoktiniai negali neturėti kaip asmeninės nuosavybės objektų drabužių, daiktų, būtinų gyventi, taip pat daugeliu atvejų ir profesinės veiklos įrankių. Tai numatyta ir Civilinio kodekso 3.89 straipsnio 1 dalies 3 punkte. Nors ta norma reglamentuoja įstatymo numatytą turto teisinį režimą, bet jos pakeisti vedybų sutartimi negalima. Be to, šis režimas turi būti priimamas toks, koks nustatytas įstatymo.¹³

Sutuoktiniai vedybų sutartyje pasirinkę Civilinio kodekso 3.104 straipsnio 1 dalies 2 punkte nurodytą variantą, sutuoktiniai sukurs vadinamąjį visiško bendrumo turto teisinį režimą. Šis režimas skiriasi nuo įstatyme nustatyto riboto bendrumo turto teisinio režimo tuo, kad bendrąja jungtine nuosavybe bus laikomas ne tik susituokus įgytas, bet ir prieš sudarant santuoką sutuoktinių turėtas turtas. Atkreiptinas dėmesys į komentuojamo straipsnio 1 dalies 2 punkto turinį: čia tiesiogiai nurodoma tik tai, kad bendrąja jungtine sutuoktinių nuosavybe tampa iki santuokos turėtas asmeninis sutuoktinių turtas, o apie susituokus įgytą turtą nutylima. Šis nutylėjimas aiškinamas tuo, kad susituokus įgyto turto bendrosios jungtinės nuosavybės teisinis režimas nustatytas įstatyme (Civilinio kodekso 3.87 straipsnis), todėl jokie papildomi sutuoktinių susitarimo šiuo klausimu nereikia. Sutuoktiniai gali tik praplėsti bendrosios jungtinės nuosavybės teisinio režimo taikymą turtui, įgytam prieš sudarant santuoką, taip pat nustatyti tam tikrus bendrosios jungtinės nuosavybės režimo taikymo ypatumus (pvz., kad jis taikomas ne visam susituokus įgytam turtui, o tik tam tikriems daiktams).¹⁴

Civilinio kodekso komentare nustatyta, jog 3.105 straipsnio 2 punkte negaliojanti vedybų sutarties sąlyga, kuri reiškia, kad pasinaudoję Civilinio kodekso 3.104 straipsnio 1 dalies 2 punkte suteikta galimybe ir pasirinkę bendrosios jungtinės nuosavybės teisinį režimą, sutuoktiniai privalo pripažinti jį tokį, koks apibrėžiamas įstatyme, o būtent Civilinio kodekso 3.88 - 3.89 straipsniuose, ir negali keisti jo esmės. Pavyzdžiui, sutuoktiniai negalės susitarti, kad intelektinės ir pramoninės nuosavybės teisės bus laikomos bendrąja jungtine nuosavybe, nes Civilinio kodekso 3.89 straipsnio 1

¹² Kudinavičiūtė, I. Sutuoktinių, sugyventinių ir gyvenant skyrium turto teisinis režimas pagal sutartis. Vilnius: Justitia, 2001, Nr. 6. P. 20-22. Justitia, 2002, Nr. 1-2. P. 11-15.

¹³ Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. Vilnius: Justitia, 2006. P. 172.

¹⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2002. P. 219, 220.

dalis 4 punkte jos priskiriamos prie asmeninės vieno sutuoktinio nuosavybės. Kita vertus, sutuoktiniai neprivalo vedybų sutartyje nurodyti, kad bus taikomas bendrosios jungtinės nuosavybės teisinis režimas, ir gali pasirinkti alternatyvų viso savo turto ar tam tikros jo dalies teisinį režimą (asmeninės ar bendrosios dalinės nuosavybės).¹⁵

Bendrajai jungtinei sutuoktinių nuosavybe pripažįstama:

- 1) turtas, įgytas po santuokos sudarymo abiejų sutuoktinių ar vieno jų vardu;
- 2) pajamos ir vaisiai, gauti iš sutuoktinio asmenine nuosavybe esančio turto;
- 3) pajamos, gautos iš abiejų sutuoktinių bendros veiklos, ir pajamos, gautos iš vieno sutuoktinio veiklos išskyrus lėšas, būtinas sutuoktinio profesinei veiklai;
- 4) įmonė ir iš jos veiklos arba kitokio verslo gaunamos pajamos, jeigu verslu abu sutuoktiniai pradėjo verstis po santuokos sudarymo. Jeigu iki santuokos sudarymo įmonė nuosavybės teise priklausė vienam sutuoktiniui, tai bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė po santuokos sudarymo yra iš įmonės veiklos ar kitokio verslo gautos pajamos ir įmonės (verslo) vertės padidėjimas;
- 5) pajamos, gautos po santuokos sudarymo iš sutuoktinių ar vieno jų darbinės ar intelektinės veiklos, dividendai, taip pat pensijos, pašalpos bei kitokios išmokos, išskyrus tikslinės paskirties išmokas (žalos, padarytos dėl sveikatos sužalojimo, taip pat neturtinės žalos atlyginimas, gauta tikslinė materialinė parama, skirta tik vienam sutuoktiniui, ir kita).¹⁶

Asmenine sutuoktinių nuosavybe pripažįstamas turtas:

- 1) abiejų sutuoktinių atskirai įgytas iki santuokos sudarymo;
- 2) sutuoktiniui dovanotas ar jo paveldėtas po santuokos sudarymo, jeigu dovanojimo sutartyje ar testamente nėra nurodyta, kad turtas perduodamas bendrojon jungtinėn nuosavybėn;
- 3) sutuoktinių asmeninio naudojimo daiktai (avalynė, drabužiai, profesinės veiklos įrankiai);
- 4) intelektinės ir pramoninės nuosavybės teisės, išskyrus pajamas, gaunamas iš intelektinės veiklos;
- 5) lėšos ir daiktai, reikalingi asmeniniam sutuoktinio verslui, išskyrus lėšas ir daiktus, skirtus verslui, kuriuo verčiasi abu sutuoktiniai bendrai;
- 6) lėšos, vieno sutuoktinio gautos kaip žalos atlyginimas ar kitokia kompensacija už žalą, padarytą dėl sveikatos sužalojimo, ir neturtinę žalą, tikslinė materialinė parama ir kitokios išmokos, išimtinai susijusios tik su gavusio sutuoktinio asmeniu, teisės, kurių negalima perleisti kitiems asmenims;

¹⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia. 2002. P. 223.

¹⁶ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2005. P. 221.

7) sutuoktinio įgytas turtas už asmenines lėšas arba lėšas, gautas realizavus jo asmenine nuosavybe esantį turta, jeigu to turto įgijimo metu buvo aiškiai išreikšta sutuoktinio valia įgyti turta asmeninèn nuosavybèn. ¹⁷

Reikia turèti omenyje, kad vedybų sutartyje pasirinktas turto teisinis režimas gali turèti įtakos sutuoktinio paveldimo turto kiekiui nustatyti kito iš sutuoktinių mirties atveju. Pavyzdžiui, jei sutartyje sutuoktiniai nustatè santuokoje sugyvento turto atskirumo režimą, tai vienam sutuoktiniui mirus, jį pergyvenęs sutuoktinis praras paveldėjimo teisè į savo kaip sutuoktinio dalį, nes sutuoktiniai paveldi tik bendrà santuokoje įgytà turta. ¹⁸

Įstatymai leidžia išieškoti vieno sutuoktinio skolas iš kito lèšų, jeigu šios lèšos nèra asmeninè žmogaus nuosavybè.

Asmenine nuosavybe pagal Civilinio kodekso 3.89 straipsnį pripažįstamas iki santuokos atskirai įgytas turtas, asmeniškai paveldètas ar dovanų gautas turtas, piniginès kompensacijos už sveikatai padarytà žalà bei kitos tikslinès piniginès išmokos, kurių negalima perleisti kitiems asmenims. Iš šios rūšies lèšų kito sutuoktinio skolos negali bûti išieškomos.

Tačiau antstoliai dèl nemokaus sutuoktinio skolų gali nukreipti išieškojimà į bet kokį šeimos turta, kuris laikomas bendràja jungtine abiejų sutuoktinių nuosavybe.

Dirbantiems žmonèm žinotina, kad bendràja jungtine nuosavybe pripažįstamas ir darbo užmokestis – pajamos, gautos iš sutuoktinių ar vieno jų darbinès veiklos.

Bendrąja nuosavybe pagal Civilinio kodekso 3.88 straipsnį taip pat pripažįstamas vieno ar abiejų sutuoktinių vardu po santuokos įgytas turtas, pajamos, gautos iš asmeninio turto, pajamos, gautos iš abiejų sutuoktinių bendros veiklos ar vieno sutuoktinio veiklos, po santuokos sudarymo gautos verslo pajamos, taip pat ir pensijos, pašalpos bei kitokios netikslinès paskirties išmokos.

Todèl žmonès neturètų labai stebètis, kad kartais tenka atlyginti sutuoktiniui paskirtà baudà už kelių eismo taisyklių arba kitokį administracinį teisès pažeidimà. Dažniausiai tokia nemaloni našta tenka moterims.

Kodèl taip atsitinka? Jeigu pažeidèjas pats nesumoka baudos per įstatyme nustatytà terminà, pradedamas priverstinio išieškojimo procesas.

Neradè pažeidèjui priklausančių lèšų ar turto, antstoliai atlieka abiejų sutuoktinių turtinès padèties patikrinimà, siųsdami užklausas bankams bei turto registrams.

Įstatymas įtvirtina, kad, aprašius visà bendrà sutuoktinių turta, teisine tvarka nustatoma konkrečiam skolininkui tenkanti šio turto dalis. Tais atvejais, kai pažeidèjas nedirba ir neturi

¹⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Vilnius: Teisinès informacijos centras. 2005. P. 222.

¹⁸ Adomavičius V. Vedybų sutartis. Vilnius: Mūsų saulužè, 2002. P. 46.

išieškojimui tinkamo turto, skola gali būti dengiama iš jo sutuoktinio pajamų ar bankuose laikomų piniginių lėšų.

Skolininkų žmonos dažnai priekaištauja, kad, areštuodami jų sąskaitas, antstoliai neva baudžia moteris už vyrų padarytus pažeidimus.

Taip nėra – vienas sutuoktinis nėra atsakingas už kitam tenkančios prievolės, šiuo atveju – baudos – įvykdymą. Šios prievolės dėl santuokos netampa bendromis. Jeigu vyras geruoju nesumokės baudos, moteriai tikrai neteks už jį atlikti viešųjų darbų.

Tačiau, kai kalbame apie sutuoktinių turtą, turime prisiminti, kad jis yra bendras tol, kol nepadalijamas teisine tvarka. Pagal šį principą vyrui priklauso dalis moters darbo pajamų ir priešingai. Kai iš tokių pajamų išieškoma sutuoktiniui paskirta bauda, laikoma, kad ji išieškoma iš jam tenkančios kito sutuoktinio atlyginimo dalies.

Pagal Civilinio kodekso 3.110 straipsnį iš bendro turto negali būti tenkinamos tik tos sutuoktinių prievolės, kurios atsirado anksčiau, negu buvo įregistruota santuoka.

Tad jeigu sutuoktiniai, vestuvių dieną pasižadėdami vienas kitam amžiną ištikimybę džiaugsme ir varge, vis dėlto nelinkę dalintis tokių prievolių našta, jie turėtų iš anksto nusistatyti teisinį savo turto režimą vedybų sutartimi. Tokia sutartis gali būti sudaroma ne tik vedybų metu, bet ir vėliau.

Tačiau yra ir tokių prievolių, kurios po santuokos tampa bendromis. Tai prievolės, susijusios su bendro turto tvarkymu, šeimos namų ūkio išlaikymu, teismo išlaidų atlyginimu bylinėjantis dėl šeimos interesų ir kt.

Visas bendrų prievolių rūšis apibrėžia Civilinio kodekso 3.109 straipsnis. Pavyzdžiui, abu sutuoktiniai vienodai atsakingi už prievolės mokėti komunalinius mokesčius net ir tais atvejais, kai sutartis su elektros energijos ar šilumos tiekėjais sudaro tik vienas jų. Jeigu susikaupia nesumokėtų mokesčių skolos, jos išieškomos iš abiejų sutuoktinių turto.

Paaiškinimai, kad sutartis pasirašęs sutuoktinis minėtame bute nebegyvena, skolų nepanaikina ir teisine prasme nieko nekeičia. Geriausia išeitis tokiu atveju – sutuoktiniams susitarti, kaip atlyginti bendras skolas.

Jeigu tai nepavyksta, skolininkus gali prislėgti dar didesni nuostoliai, nes sprendimų vykdymo išlaidos pradėjus teismines procedūras dėl turto ir skolų padalijimo smarkiai padidėja.¹⁹

Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso 3.121 straipsnyje numatytas turto, kuris yra asmeninė nuosavybė, priskyrimas bendrajai jungtinei nuosavybei. Šio straipsnio 1 dalyje rašoma, kad turtas, vedybų sutartyje numatytas kaip asmeninė sutuoktinių nuosavybė, sutuoktinių susitarimu gali būti

¹⁹ <http://klaipeda.diena.lt/dienrastis/priedai/turtas/skolininku-tampa-ir-sutuoktinis-133971>.

priskirtas prie dalytinės bendrosios jungtinės sutuoktinių nuosavybės. Minėto straipsnio 2 dalyje rašoma, jog šio straipsnio 1 dalyje numatyti susitarimai draudžiami, jeigu tai pakenktų sutuoktinio kreditoriams. Jeigu dėl tokio sutuoktinių susitarimo kreditoriaus reikalavimas nebepali būti visiškai patenkintas iš asmeninio sutuoktinio turto, išieškoma iš bendro turto sutuoktinio dalies. Civilinio kodekso komentare paaiškinama, kadangi sutuoktinių susitarimas dėl asmeninės nuosavybės teise priklausančio turto prie dalytinės bendrosios jungtinės nuosavybės gali neigiamai paveikti sutuoktinio kreditorių interesus (nebeliks asmeninio sutuoktinio turto, iš kurio būtų galima išieškoti pagal asmenines jo prievoles), komentuojamo straipsnio 2 dalyje nustatytos tam tikros sutuoktinio kreditorių teisių garantijos. Visų pirma, susitarimas dėl asmeninio turto priskyrimo prie bendrojo draudžiamas, jeigu šitai pakenktų sutuoktinio kreditoriams. Šią aplinkybę privalo patikrinti notaras ir nustatęs tokį faktą turėtų atsisakyti tvirtinti atitinkamą vedybų sutarties pakeitimą. Antra, jeigu vis dėlto minėtas susitarimas buvo sudarytas, kreditoriai, kurių reikalavimai dėl tokio sutuoktinių susitarimo nebepali būti visiškai patenkinti iš asmeninio sutuoktinio turto, išlaiko teisę išieškoti iš bendro turto sutuoktinio dalies. Pagaliau sutuoktinio kreditoriai gali pasinaudoti teise ginčyti nagrinėjamą sutuoktinių susitarimą dėl to, kad šis pažeidžia kreditorių teises (*actio Pauliana*).²⁰

Kadangi vedybų sutarčių institutas dar naujas, todėl Lietuvos teismų praktikoje būtų pakankamai mažai. Ypač būtų dėl sutuoktinių turto teisinio režimo keitimo beveik nėra.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 14 d. civilinė byla Nr. 3K-3-493/2006 pagal ieškovo AB DnB NORD banko ieškinį atsakovams S. L. G. ir A. G. dėl poveidybinės sutarties pripažinimo iš dalies negaliojančia. Ginčo esmė- ieškovas AB DnB NORD bankas 2005 m. rugpjūčio 10 d. pateikė teismui ieškinį, kuriuo prašė pripažinti negaliojančiu 2004 m. birželio 10 d. poveidybinę sutarties, sudarytos atsakovų A. G. ir S. L. G., 2.4 punktą. Šiuo punktu atsakovai susitarė, kad jų pajamos, gautos iš darbinės ir intelektualinės veiklos, pensijos, pašalpos ir kitokios išmokos yra kiekvieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė. Ieškovas nurodė, kad šios sutarties sudarymo metu jis turėjo reikalavimo teisę į A. G. pagal įsiteisėjusį Vilniaus apygardos teismo 2000 m. rugpjūčio 29 d. sprendimą, kurio pagrindu iš A. G. buvo priteista 152 144,83 Lt skola ir 7 607,24 Lt žyminio mokesčio. Ieškovo teigimu, sudarydami poveidybinę sutartį atsakovai siekia išvengti išieškojimo nukreipimo į gautas pajamas, tai pažeidžia ieškovo kreditorines teises ir teisėtus interesus bei rodo atsakovų nesąžiningumą kreditoriaus atžvilgiu.

²⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia, 2002. P. 242, 243.

Vilniaus miesto 3-iasis apylinkės teismas 2005 m. lapkričio 10 d. sprendimu ieškinį tenkino visiškai ir pripažino 2004 m. birželio 10 d. poveidybinės sutarties, sudarytos A. G. ir S. L. G., 2.4 punktą negaliojančiu.

Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2006 m. vasario 23 d. nutartimi atsakovų A. G. ir S. L. G. apeliacinio skundo netenkino ir paliko nepakeistą Vilniaus miesto 3-ojo apylinkės teismo 2005 m. lapkričio 10 d. sprendimą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija nutarė panaikinti Vilniaus miesto 3-ojo apylinkės teismo 2005 m. lapkričio 10 d. sprendimą ir Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 23 d. nutartį ir priimė naują sprendimą: ieškinio netenkinti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos argumentai: pagal CK 3.113 straipsnį jeigu kreditorių, kuriems abu sutuoktiniai atsako solidariai, reikalavimams visiškai patenkinti bendro sutuoktinių turto nepakanka, tai šie reikalavimai tenkinami iš asmeninio sutuoktinių turto. Ši įstatyme suformuluota taisyklė, reglamentuojanti sutuoktinių civilinę atsakomybę pagal turtines prievoles, yra svarbi nagrinėjamoje byloje, sprendžiant, ar sutuoktinių sudaryta ir ieškovo ginčijama 2004 m. birželio 10 d. poveidybinės sutarties 2.4 punkto sąlyga gali pažeisti kreditoriaus AB DnB NORD banko teises.

Byloje nustatyta, kad ieškovui AB DnB NORD bankas įsiteisėjusio Vilniaus apygardos teismo 2000 m. rugpjūčio 29 d. sprendimo pagrindu priteista 152 144,83 Lt iš atsakovo A. G., ši suma nėra visiškai išieškota iš A. G. turto. Sutuoktiniai A. ir S. L. G. 2004 m. birželio 10 d. poveidybinės sutarties 2.4 punktu susitarė, kad jų pajamos, gautos iš darbinės ir intelektualinės veiklos, pensijos, pašalpos ir kitokios išmokos yra kiekvieno sutuoktinio asmeninė nuosavybė.

Sutuoktinių teisė sudaryti vedybinę (poveidybinę) sutartį ir joje nustatyti sutuoktinių turto režimą (statusą) yra įtvirtinta CK 3.83 straipsnio 1 dalyje. Ieškovas byloje ginčija poveidybinės sutarties dalį dėl sutuoktinių gautinų pajamų teisinio režimo nustatymo. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad vien turto režimo (statuso) nustatymas poveidybinėje sutartyje pats savaime nepaneigia kreditoriaus išieškojimo teisės pagal sutuoktinių prievolę, atsiradusią iki poveidybinės sutarties sudarymo. Sutuoktinių pajamų priskyrimas asmeninėn kiekvieno iš sutuoktinių nuosavybėn neatima teisės kreditoriui nukeipti išieškojimą ne tik į sutuoktinio (skolininko) asmeninį turtą, bet ir į jam priklausančio bendrosios jungtinės nuosavybės teise turto dalį. Jeigu kitas sutuoktinis davė sutikimą ir priėmė prievolę, kurios pagrindu kreditorius vykdo išieškojimą, tai, nepakakus bendrosios jungtinės nuosavybės turto, išieškojimas gali būti nukreipiamas į kiekvieno iš sutuoktinių asmeninį turtą. Dėl to susitarimas dėl vieno iš sutuoktinių gautinų pajamų teisinio režimo neapriboja šio sutuoktinio civilinės

atsakomybės pagal iki tokio susitarimo santuokos metu atsiradusias prievolės. Taigi kreditorius byloje, reikšdamas Pauliano ieškinį, turėjo įrodyti, kaip sudarytos poveidybinės sutarties ginčijama sąlyga pažeidžia jo kaip kreditoriaus teises į skolos išieškojimą.

Pagal Civilinio kodekso 6.66 straipsnio 1 dalį kreditorius turi teisę ginčyti skolininko sudarytus sandorius, kurių pastarasis sudaryti neprivalėjo, jeigu šie sandoriai pažeidžia kreditoriaus teises, o skolininkas apie tai žinojo ar turėjo žinoti. Sandoris pažeidžia kreditoriaus teises, jeigu dėl jo skolininkas tampa nemokus arba būdamas nemokus suteikia pirmenybę kitam kreditoriui, arba kitaip pažeidžiamos kreditoriaus teisės. Byloje nustatyta, kad sudarydami poveidybinę sutartį sutuoktiniai nenuslėpė bendrąja jungtine nuosavybe priklausančio turto, taip pat nenumatė pirmenybės teisės kitiems kreditoriams į skolų išieškojimą. Ginčijamos poveidybinės sutarties dalimi sutuoktiniai nesprendė dėl konkretaus turto, į kurį galėtų būti nukreiptas išieškojimas, perleidimo ar jo apsunkinimo prievolėmis trečiųjų asmenų naudai, taigi nenustatyta ir tokių kreditoriaus teises pažeidžiančių veiksmų. Poveidybinėje sutartyje nustatomas sutuoktinių turto režimas nedaro įtakos jų mokumui, o byloje nėra jokių kitų įrodymų, patvirtinančių, kad atsakovai tapo nemokūs ar jų mokumas sumažėjo. Ši sutartis kitaip pažeistų kreditoriaus teises, jei pagal šią sutartį liktų vienas skolininkas, atsakingas už prievolę ieškovui. Tačiau dėl tokių sąlygų sutarties šalys nesusitarė. Ginčijama sutarties sąlyga nėra panaikinama ar apribojama atsakovų civilinė atsakomybė prieš trečiuosius asmenis (ieškova). Išdėstytų įrodinėtinių reiškiant Pauliano ieškinį aplinkybių ieškovas byloje neįrodė (Civilinio proceso kodekso 178 straipsnis).²¹

Advokatų profesinės bendrijos „Jurevičius, Balčiūnas ir Bartkus“ advokato Valentino Mikelėno teigimu paprastai sutuoktiniai sudaro vedybų sutartis siekdami išsaugoti jiems priklausantį turtą ir skyrybų atveju. Bet pasitaiko ir mėginimų piktnaudžiauti sutartimis, ypač poveidybinėmis. „Tada, kai šeimai iškyla ekonominio pobūdžio pavojai, sudaromos poveidybinės sutartys. Jos naudojamos apsaugoti nuo kreditorių“, - sakė V. Mikelėnas. Pavyzdžiui, vyras pasiskolina pinigų, o sutuoktiniai sudaro sutartį, kad visas turtas atitenka žmonai. Tuomet jei vyras negrąžina pinigų, kreditoriai neturi iš ko išieškoti turto. Tiesa, tokiais atvejais kreditoriai ginčija poveidybinę sutartį.²²

²¹ LAT 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-493/2006, AB “DnB NORD bankas” v. A. G.

²² http://www.jbblegal.lt/upload/doc/lt/LR_2007_07_30_Mikelenas.pdf.

2.3 Sutuoktinių turto teisinio režimo keitimas vedybų sutartyje užsienio šalių teisės aktuose

Įvedus Rusijos civiliniame kodekse naują vedybų sutarčių institutą, prireikė specialių normų, kurios apsaugotų sutuoktinių kreditorių interesus vedybų sutarčių pabaigos, pakeitimo ir nutraukimo atveju. Visais atvejais esant vedybų sutarčiai kreditoriai suinteresuoti žinoti visų pirma apie tai, kad sudaryta vedybų sutartis, o antra- apie tai, koks jos turinys. Jie turi turėti informaciją, kaip sutuoktiniai pasiskirstę turta, nuo to priklauso turto apimtis, į kurią gali būti nukreipiamas išieškojimas. Rusijos šeimos kodekso 46 straipsnis numato sutuoktinių pareigą pranešti savo kreditoriams apie vedybų sutarties pabaigą, pakeitimą ir nutraukimą. Pareiga atskleisti jos turinį pagal įstatymą nenumatyta, kadangi ji "išplaukia" iš pačios normos. Kai atsiranda įpareigojimai su trečiaisiais asmenimis kreditoriai turi teisę, jeigu sutuoktiniai atsisako supažindinti juos su vedybine sutartimi, paprasčiausiai atsisakyti sudaryti sutartį su jais. Jeigu įsipareigojimai jau yra, o vedybų sutartis pakeista, kreditorius negali apsaugoti savo teisių tokiu atveju, jeigu sutuoktiniai atsisako pranešti apie esantį pakeitimą. Vadinas 46 straipsnio nuostata, kuri reikalauja plačiai išnagrinėti: kaip prievolė pranešti ne tik apie vedybų sutarties pabaigos, pakeitimo ar nutraukimo faktą, bet ir apie jos turinį. Jei sutuoktiniai nepranešė savo kreditoriams apie vedybų sutarties pabaigą, pakeitimą, nutraukimą, jie atsako pagal kreditorių įsipareigojimus neatsižvelgiant į vedybų sutarties turinį. Tai nereiškia vedybų sutarties negaliojimo. Tai liečia ne trečiuosius asmenis, bet tik sutuoktinius. Pavyzdžiui, sutuoktiniai pakeitė vedybų sutartį, kad tam tikros skolos, kurios buvo bendros, tampa asmenine skola vieno iš sutuoktinių ir nepranešė apie tokį pakeitimą kreditoriams. Tokiu būdu kreditoriai gali nukreipti išieškojimą į bendrą sutuoktinių turta, kadangi šis pakeitimas jiems neturi reikšmės. Patenkinus kreditorių pretenziją bendro turto sąskaita, sutuoktinis, kuris pagal vedybų sutartį esantis vieninteliu skolininku, turės atlyginti kitam sutuoktiniui ta dalimi, kuri buvo išieškota.

Jei vedybų sutartis pasibaigia, pakeičiama ar nutraukiama, ir toks pakeitimas ar nutraukimas labai nepalankus kreditoriams, jie turi teisę kreiptis į teismą su reikalavimu dėl vedybų sutarties pakeitimo ar nutraukimo dėl esminio pakeitimo aplinkybių atitinkamai pagal Rusijos Civilinio kodekso 451 - 453 straipsnius. Kitu atveju jiems teks įrodinėti, kad pakeitimas reikšmingas dėl vedybų sutarties skolininko turtinės padėties, kad jei būtų galėję numatyti tokias pasekmes, sutartis iš vis nebūtų sudaryta arba sudaryta pagal atitinkamas sąlygas.²³

²³ Антокольская М. В. Семейное право. - М.: Юристъ, 2000. Р. 182, 183.

Latvijos Respublikos civilinio kodekso šeimos teisės 139 straipsnis numato, kad jei santuokos metu sutuoktiniai bendru sutarimu atsisako turto bendrumo ir vedybų sutartyje nenustato vietoj jo, kad turtas bus kiekvieno sutuoktinio atskiras, vadinasi bus taikomi šio kodekso 89 ir po jo sekantys straipsniai. Teisės, įgytos trečiųjų asmenų, lieka galioti. 89 straipsnis numato, kad kiekvienam sutuoktiniui priklauso turtas, tiek įgytas prieš santuoką, tiek santuokos metu. Taip pat šio kodekso 115 straipsnyje nustatyta, kad vedybų sutarties sąlygos, ribojančios kreditorių įgytas teises į sutuoktinių turtą, šiems tretiesiems asmenims nėra privalomos.²⁴

Jungtinių Amerikos Valstijų Šeimos kodekso normos, reguliuojančios vedybų sutartį, numato kreditorių teisių apsaugą. Negaliojanti vedybų sutarties sąlyga yra, kai sutuoktiniai pasidalijo turtą ar pakeitė vedybų sutartį, esant išpareigojimams kreditoriams, siekdami apgauti pastaruosius. Taip pat kreditorių atžvilgiu negalioja vedybų sutarties sąlyga, kai sutuoktiniai pakeičia turto nuosavybę iš asmeninės į bendrą nuosavybę²⁵

Prancūzijos teisė suteikia galimybę pasirinkti vieną iš trijų turto teisinio režimų: asmeninę nuosavybę, bendrą turtą arba bendrą nuosavybę, kuri įgyta po santuokos sudarymo. Sąlygos gali būti pritaikytos atsižvelgiant į visas aplinkybes. Turto teisinį režimą galima pakeisti tik po dviejų santuokos metų visam turtui ar jo tam tikrai daliai. Tokiu būdu notaras sudaro poverdybinę sutartį. Tik gavus teisėjo leidimą, galima daryti pakeitimus. Šis procesas gali užtrukti kelis mėnesius, ypač jei yra problemų susijusių su verslu.²⁶

²⁴ Гражданский кодекс Латвийской Республики. Семейное право. Первая часть. Рига: Фирма <AFS>. 2006.

²⁵ <http://tlo2.tlc.state.tx.us/statutes/docs/FA/content/word/fa.001.00.000004.00.doc>.

²⁶ http://www.notaires.fr/notaires/notaires.nsf/V_TC_PUB/MARITAL-REGIMES-BUSINESS-OWNER.

3. SUTARTIES ŠALIŲ LAISVĖS RIBOJIMAS VEDYBŲ

SUTARTYJE

Vedybų sutartis yra priskiriama prie civilinių teisinių sutarčių, todėl turi atitikti tuos pagrindinius reikalavimus, kuriuos Civilinis kodeksas kelia ir kitoms civilinėms teisinėms sutartims (šalių teisnumas, laisvas valios išreiškimas, turinio teisėtumas, laikymasis nustatytos formos ir pan.).²⁷

Teisės teorijoje pripažįstama, kad esminis sutarties požymis ir jos galiojimo sąlyga yra šalių susitarimas. Šiuolaikinėje sutarčių teisėje pirmenybė teikiama konsensualizmo principui (lot. Consensus ad item – sutikimas dėl to paties, bendra nuomonė). Jis reikalauja atskleisti tikrąją šalių valią sukurti sutartinius santykius.²⁸

Sutarties laisvės principas yra logiška valios doktrinos išdava. Natūralu, kad esminiu sutarties požymiu laikant šalių valią pripažįstama šalių teisė laisvai apsispręsti, verta ar ne sudaryti sutartį, taip pat laisvai nustatyti sutarties turinį. Paprastai sutarties laisvės principas analizuojamas keturiais aspektais: laisve sudaryti sutartį; laisve atsisakyti sudaryti sutartį; laisve laisvai nustatyti sutarties turinį, t. y. jos sąlygas; laisve sudaryti sutartis, kurių įstatymas nenumato, jeigu tokios sutartys neprieštarauja teisei ir gerai moralei. Valios doktrina aiškina, kad sutartis yra dviejų ar daugiau asmenų valios sutapimas. Sutarties laisvės principas, kaip ir bet kuris kitas teisės principas, nėra absoliutus ir nekintantis.²⁹

Ne bet koks šalių susitarimas pripažįstamas sutartimi, t. y. šalių prievolinius santykius sukuriančiu juridiniu faktu. Dėl daugelio priežasčių teisės šalių susitarimo sutartimi gali nepripažinti. Sutarties negaliojimo institutas svarbus dėl įvairių priežasčių:

- leidžia apginti sąžiningos šalies interesus, kai kita sutarties šalis buvo nesąžininga;
- padeda identifikuoti atvejus, kai dėl sutarties neegzistavimo nekalta nė viena šalis;
- garantuoja viešojo, visuomeninio intereso, kai šalys sudaro viešajai tvarkai, įstatymui, gerai moralei ar geriems papročiams prieštaraujančius susitarimus, gynimą.³⁰

Negaliojančios sutartys skirstomos į visiškai negaliojančias, arba niekines, ir santykiškai negaliojančias, arba nugincijamas. Sutartis laikoma visiškai negaliojančia, kai ją sudarant buvo pažeisti

²⁷ Vitkevičius P. S. Šeimos narių turtiniai teisiniai santykiai. Justitia, Vilnius, 2006. P. 165.

²⁸ <http://www.teisesforumas.lt/index.php/civiline-teise/340-notarine-sutarties-forma-teistumo-garantija-ar-sutarciau-laisves-suvarzymas.html>.

²⁹ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996. P. 34, 41.

³⁰ Ten pat. P. 368, 369.

pagrindiniai sutarčių teisės principai ir ne tik sutarties šalies, bet ir viešieji interesai. Santykiškai negaliojančia sutartimi laikoma tokia, kurią sudarant viena šalis veikė sąžiningai, todėl sutarties pripažinimas negaliojančia yra būtinas individui sąžiningos šalies interesui apginti. Santykiškai negaliojanti sutartis gali būti patvirtinta aiškiai reiškiamu patvirtinimu. Reikalauti pripažinti negaliojančia nuginčijamą sutartį gali asmuo, kurio naudai sutartis buvo sudaryta, arba sąžininga sutarties šalis, nukentėjusi dėl tokios sutarties šalies. Nuginčijamomis sutartimis laikomos suklydus, apgaule, grasinant, neveiksnių asmenų sudarytos ir kitos sutartys. Civiliniame kodekse numatyta, kad šalis turi teisę atsisakyti sutarties ar reikalauti pripažinti ją negaliojančia, jeigu jos sudarymo momentu sutartis ar jos sąlyga sukūrė nepateisinamą pernelyg didelį vienos šalies pranašumą prieš kitą šalį. Nustatant, ar iš tiesų iš esmės pažeista šalių teisių ir pareigų bei jų interesų pusiausvyra, reikia atsižvelgti į daugelį aplinkybių, taigi ir:

- faktą, kad viena šalis nesąžiningai pasinaudojo kitos šalies priklausomybe nuo jos, ekonominiu silpnumu ar susiklosčiusia sunkia padėtimi arba neinformuotumu, neapdairumu arba nepatyrimu;
- sutarties pobūdį bei tikslą.³¹

Sutarties negaliojimo institutas leidžia apginti ir privatų, ir viešąjį interesą. Tačiau, sprendžiant sutarties galiojimo ar negaliojimo klausimą, reikia vadovautis daugeliu kriterijų. Sutartis viena iš visuomeninių santykių reguliavimo priemonių. Todėl visuomeninių santykių stabilumą gali užtikrinti tik stabili sutartis, kai bus užkirstas kelias jai dėl menkiausio netikslumo ar trūkumo nuginčyti. Tačiau dėl sutartinių santykių stabilumo negalima paaukoti sąžiningumo principo. Nesąžininga sutartis ar jos sąlyga negali galioti. Taigi pirmenybė visuomet turi būti teikiama šiam principui įgyvendinti. Antra vertus, turi būti ginamos sąžiningos šalies bei sąžiningų trečiųjų asmenų teisės ir interesai. Sutarties pripažinimas negaliojančia negali pabloginti jų teisinės padėties.³²

Vedybų sutarties sudarymas nėra sąlyga, būtina santuokai sudaryti ar egzistuoti. Sudaryti vedybų sutartį ar nesudaryti, sutuoktiniai ar ketinantys susituokti sprendžia laisvai ir savarankiškai, nes tai yra jų teisė, o ne pareiga. Tuo pačiu būtina pabrėžti, kad vedybų sutartyje turi būti išreikšta bendra sutuoktinių ar ketinančių tuoktis valia, kitaip tariant, turi būti vieninga valios išraiška.

Notarės teigimu, vedybų sutarties sudarymo laisvė gali būti traktuojama ir kaip valstybės rūpinimasis sutuoktinių vaikais. „Valstybė yra suinteresuota, kad į visuomenę ateitų pasiturintys

³¹Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996. P. 413, 414.

³²Ten pat. P. 417.

piliečiai, kuriems gerovę garantuotų ne socialinės pašalpos, bet geranoriškas tėvų įsipareigojimų vykdymas“, - pasakojo notarė.³³

Kadangi Civilinio kodekso normos, kurios numato galimybę sutuoktiniams bendru sutarimu keisti vedybų sutarties sąlygas, būtina atsižvelgti į kiekvieno sutuoktinio ar jų kreditorių interesus, ar nebus pažeidžiamas kartu teisėtų lūkesčių principas. Teisėtų lūkesčių principas reiškia, jog tuomet, kai teisinė sistema asmenį įtikina, kad jis veiks vadovaudamasis galiojančiais įstatymais gali siekti tam tikrų tikslų, tai tokio asmens lūkesčiai, turi būti apsaugoti. Tačiau šis principas taikomas jei asmuo veikė „protingai ir nuovokiai“ (t. y. negalėjo ir neturėjo numatyti, kad bus priimtas aktas priešingas jo lūkesčiams) ir jei lūkesčiai buvo teisėti.³⁴

I. Kudinavičiūtė savo straipsnyje pamini, kad „į vedybų sutartį sutuoktiniai galės įtraukti punktą, nustatantį, kad turtas, vedybų sutartyje numatytas kaip asmeninė sutuoktinių nuosavybė, sutuoktinių susitarimu galės būti priskirtinas prie dalytinės bendrosios jungtinės nuosavybės. Tačiau nustatyta, kad toks susitarimas bus negalimas, jei pakenktų sutuoktinio kreditoriams. Šia norma yra ginamos kreditorių teisės, nes jei kreditoriaus reikalavimas dėl tokio pobūdžio susitarimo negalės būti visiškai patenkintas iš asmeninio sutuoktinio turto, tai bus išieškoma iš sutuoktinio dalies bendrame turte. Be to, sutuoktiniai galės numatyti sąlygą - už savo skolas atsako kiekvienas savo turtu, bet pagal bendras prievoles ir prievoles šeimos interesais, sutuoktiniai atsako solidariai.“³⁵

³³ <http://klaipeda.diena.lt/dienrastis/priedai/seima/vedybu-sutartis-inkrustuoja-meile-i-atsakomybe-127814>.

³⁴ http://www3.mruni.lt/~vypaka/dokumentai/pask_07.ppt/paskaita_02-metod_principai.ppt.

³⁵ Kudinavičiūtė, I. Sutuoktinių, sugyventinių ir gyvenant skyrium turto teisinis režimas pagal sutartis. Vilnius: Justitia, 2001, Nr. 6. P. 20-22. Justitia, 2002, Nr. 1-2. P. 11-15.

IŠVADOS

Išanalizavus temą „Ar pagrįstai ribojama vedybų sutarties šalių laisvė keisti sutuoktinių turto teisinį režimą (CK 3.105 straipsnio 2 punkto pagrindu?)”, buvo padarytos tokios išvados:

1. Įkraičio sutartys Lietuvoje egzistavo Antrajame ir Trečiajame Statutuose iki sovietinės okupacijos laikotarpio. Įkraičio sutartimi sutuoktiniai susitardavo dėl turto žmonos naudai. Žmonos atsineštas kraitis buvo perduodamas valdyti ir naudotis vyrui, o pastarasis užrašydavo dalį savo turto, tolygią kraičio vertei, žmonai. Už vyro padarytus išsiskolinimus ar padarytą žalą pagal įkraičio sutartį nebuvo galima nukreipti išieškojimo į tą turtą, tuo tarpu už žmonos skolas, ieškinys galėjo būti nukreiptas tiek į kraičį, tiek į įkraitį. Tokiu būdu atsirasdavo atvejų, kuomet vyrai piktnaudžiaudavo įkraičio sutartimis, kadangi ūkio bankroto atveju kreditoriai negalėjo reikšti pretenzijų į tą jų turto dalį, kuri buvo užrašyta kaip įkraitis. Naujojo Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso Šeimos teisėje buvo įvestos teisės normos, reglamentuojančios sutuoktinių turto teisinį režimą pagal sutartis.
2. Vedybų sutartyje aktualiausios ir svarbiausios sąlygos yra dėl sutuoktinių turto teisinio režimo nustatymo. Sutuoktiniai vedybų sutartyje turi teisę numatyti, kad jų turtas yra kiekvieno asmeninė nuosavybė arba bendroji jungtinė nuosavybė, arba bendroji dalinė nuosavybė. Sutuoktiniai pasirinkę bendrąją jungtinę nuosavybę, sukurs vadinamąjį visiško bendrumo turto teisinį režimą. Vadinasi, sutuoktinių turtas įgytas susituokus, taip pat ir prieš sudarant santuoką turėtas turtas, tampa bendrąja jungtine nuosavybe. Tokiu būdu pasinaudoję šia galimybe ir pasirinkę tokį turto teisinį režimą, sutuoktiniai privalo pripažinti jį tokį, koks yra apibrėžtas įstatyme ir daryti savo nuožiūra kokių nors pakeitimų negalima. Užsienio šalių civiliniuose kodeksuose normos, reglamentuojančios vedybų sutartis, numato, kad jei sutuoktiniai vedybų sutartyje pakeitė turto teisinį režimą, esant įsipareigojimams su trečiaisiais asmenimis, kuriems nepranešta apie padarytus pakeitimus, tokia sutarties sąlyga pastariesiems negalioja.
3. Vedybų sutartys, kaip ir kitos civilinės teisinės sutartys, privalo atitikti Civilinio kodekso keliamus reikalavimus, tačiau skiriasi nuo pastarųjų dėl sutarties turinio specifikos. Vedybų sutartis yra savanoriškas dviejų asmenų susitarimas dėl turtinių teisių ir pareigų, kuriame išreiškiama bendra susitariančiųjų valia, o taip pat jis turi būti grindžiamas šalių lygybe.
4. Iškelta hipotezė pasitvirtino iš dalies. Vedybų sutarties šalių laisvės ribojimas keisti turto teisinį režimą yra pagrįstas, nes sutuoktiniai vedybų sutartį sudaro dažniausiai norėdami apsaugoti savo turtą nuo kreditorių. Tokiu būdu gali pasitaikyti piktnaudžiavimo vedybų sutartimis atvejų, kuomet

sutuoktiniai, būdami įsipareigoję tretiesiems asmenims, t. y. kreditoriams, pakeisdami vedybų sutartyje turto teisinį režimą, pažeistų kreditorių interesus, o taip pat nebūtų įgyvendintas teisėtų lūkesčių principas. Minėtą ribojimą laikyti visiškai pagrįstu nebūtų teisinga, jei sutuoktiniai nėra įsipareigoję kreditoriams ir tarp sutuoktinių nėra ginčo dėl turto. Vedybų sutartį, kuri yra turtinė sutartis, keisti gali tik patys sutuoktiniai, kadangi tik jie yra nuosavybės ir kitų turtinių teisių subjektai, todėl disponuoti turtu gali tik sutuoktiniai.

LITERATŪRA:

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2005.
2. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Trečioji knyga. Šeimos teisė. Vilnius: Justitia. 2002.

Specialioji literatūra:

1. *Adomavičius V.* Vedybų sutartis. Vilnius: Mūsų saulužė. 2002.
2. *Andriulis V.* Lietuvos Statutų (1529, 1566, 1568 m.) šeimos teisė. Vilnius: Teisinės informacijos centras. 2003.
3. *Антокольская М. В.* Семейное право. - М.: Юристъ, 2000.
4. *Гражданский кодекс Латвийской Республики.* Семейное право. Первая часть. Рига: Фирма <AFS>. 2006.
5. Kudinavičiūtė, I. Situoktinių, sugyventinių ir gyvenant skyrium turto teisinis režimas pagal sutartis. Vilnius: Justitia, 2001, Nr. 6. P. 20-22. Justitia, 2002, Nr. 1-2. P. 11-15.
6. *Mikelėnas V.* Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996.
7. *Vitkevičius P. S.* Šeimos narių turiniai teisiniai santykiai. Vilnius: Justitia. 2006.

Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. lapkričio 14 d. nutartis c. b. AB „DnB NORD bankas“ v. A. G., Nr. 3K-3-493/2006, kat. 35.6.1; 75.7 (S).

Internetiniai šaltiniai:

1. Civilinė teisė kaip teisės šaka.
http://www3.mruni.lt/~vypaka/dokumentai/pask_07.ppt/paskaita_02-metod_principai.ppt.

3. Family code Chapter 4. Premarital and marital property agreements.
<http://tlo2.tlc.state.tx.us/statutes/docs/FA/content/word/fa.001.00.000004.00.doc>.
4. Notarinė sutarčių forma- teisėtumo garantija ar sutarčių laisvės suvaržymas.
<http://www.teisesforumas.lt/index.php/civiline-teise/340-notarine-sutarties-forma-teistumo-garantija-ar-sutarciau-laisves-suvarzymas.html>
5. Marital regimes for business owners.
http://www.notaires.fr/notaires/notaires.nsf/V_TC_PUB/MARITAL-REGIMES-BUSINESS-OWNER.
6. Skolininku tampa ir sutuoktinis.
<http://klaipeda.diena.lt/dienrastis/priedai/turtas/skolininku-tampa-ir-sutuoktinis-133971>.
7. Vedybų sutartis inkrustuoja meilę į atsakomybę.
<http://klaipeda.diena.lt/dienrastis/priedai/seima/vedybu-sutartis-inkrustuoja-meile-i-atsakomybe-127814>
8. Vedybų sutartis – po 38 santuokos metų.
http://www.jbblegal.lt/upload/doc/lt/LR_2007_07_30_Mikelenas.pdf.